

TARCSAFALVI BOROS JÁNOS ENCHIRIDIONJA.

(Folytatás.)

Anno 1709.

In hoc anno Erdélyben s Magyarországbán némely helyeken, városokban, tartományokban rettenetes döghalál grassál az embereken, úgyannyira, hogy némely helyeken, városokban, falukban egy-egy napon s étcaka megholtanak 10, 16, 20, 25, 30, 40 és ötvenével, mely miatt sok pusztá házak, sok árvák, sok özvegyek maradtanak; az holt testeket öt-hat szekérral vitték egyszerre mind a temetőbe, holott tizenek, 12 felett prédikáltak együtt.

Mely pestisben az atyám Boros Ferenc házából fiai és rokonai közül haltanak meg tizenketten. Tizenharmadik az én kedves edgyetlenegy fiacskám József . . . akkor megholt 4 esztendő 4 hónapos korában. (Isten nyu)gossza őket sz(ent) országába.

Itt volt egy Dávid István nevű ember. Pipeh nevű faluban. Szentegyházbírószágot viselvén az ecclesiában, minden ecclesia jövedelmet eltékozlott; ki is ezen pestisben meghalván, harangozni akarván neki, az harang semmi zengést, szózatot nem adott, akár mint vonták.

Igen praevalealván azért az pestis, melytől nagy sokan az méltóságos személyek közül megrettennek és egy helyből más helyben kezdenek költözni, futni, elhitetvén magokkal ragadó nyavalyának lenni. Mely miatt az német generálistól Georgius Chrigbaumb és a méltós Guberniumtól megtiltatik halálos büntetés alatt az halottaknak való harangozás, praedikálás, pompával való temetés, az szabados járás, menés egyik faluból az másikba.

Mely tilalomnak szegése miatt néhol emberek is lövöldöztenek meg inter caeter . . . a szászkézdi határon 3, a Rikánál egy felakaszítatik. Itt Homoród Szt. Pálnál is egy.

Anno 1710.

Ezen esztendőben ha hol az pestis szünnvén, az özvegyek igen kezdenek házasodni, úgy annyira, hogy egy héten 3-négy lakadalmok esnek némely falukban. Mely miatt egyenetlen házasságok is esvén, csakhamar sok elválások is történnek az

házások között, úgy, hogy egyszersmind tízen s többen is az papok székin comparealnak.

In hoc anno supra notalo Szent János havában az kuruc tolvajok az Toldatfalvi megyei mestert Korondi Bálintot, jámbor istenfélő embert igaz ok nélkül mindenéből kipraedálják; megkötözve a halas... Korondig viszik hurcol(va s i)tt lóval eltapostatván, megölik.

Ugyan ezen esztendőben sok lovas tolvajok támadván, fegyveresen az falukon kóborolván, éjjel nappal sok lármákat szerzenek, személyválogatás nélkül minden rendbeli embereket lovoktól, pénzekről s egyéb bonumokból, ruházattyokból kipraedálnak; az nemeseket, kiválképpen a tisztviselőket halálra vadásszák úgyannyira, hogy sokak házoknál nem subsistálhatván, kolcsos városokban szaladnak, költöznek cselédestől. Mely tolvajok Rákóczi Ferenc katonáinak hirdetik magokat; ha kiket elfoghatnak vala benne, kit felnyársalnak vala a németek, kit ismét felakasztatnak vala; azért, mert ők is az lakósoakat ha kiket megkaphatnak vala, hitegetéssel, sacczoltatják vala, kiket öszve vagdálnak, lövöldöznek.

Anno 1711.

Szintén az gabonák bétakarittatásának végén Erdélyben N. Szász-Szebenben, egy vasárnap, midőn templomban valának a lakósoak, egy bástyát az menykő megüt, melyben puska-por lévén, annak erejével munkálkodván, közel 200 házakot megront, számos embereket megöl.

Ebben az esztendőben egy ilyen dolog is történt Sófalván. Egy szegény ember lopással vádoltatván, megfogattatik, Székel-kereszturatt az fassiók szerént megsententiaztatik és fel is akasztatik és az kik heten megeskütnének, haza menvén, azon héten mind az hét hamis bizonságok meghalnak.

Ismét ezen esztendőben Szent János nap tájban esett ilyen dolog is, hogy egy méltóságos úrnak kegyellen gonosz tisztartója (nevet neki nem adok) meghalván, midőn teste a koporsóban egy...ba fekünnék, felesége ott (vis)itozván étcaka, egy néhány szava bévehető emberek, férfiak jelenlétében, gyertyák égvén, midőn az asszony a sok sirástól megbágyadván, álomra erőltette volna magát, hirtelenséggel az koporsónak leszegezett fedelét felütvén, az holt test elragadtattatik az ott lévők láttokra. Mely dolog egy ideig eltitkoltatik és kövel a koporsólt megtöltik, leszegzik és úgy el is temettetik.

Azon esztendőben ismét Sz. Mihály hava újhold péntekén olyan hallatlan sebes zivatar szél fú egy nap s egy éjjel, mely sok fákot többől is kirentott, leveleit elperzselte, az gyümölcsölt lerázta.

Ugyan azon esztendőben és hóban, szintén Szent Mihály nap előtt negyed nappal Keresztur székben, Alsó-Benczédben

egy házból a gonosz lelkek, ördögi boszorkák . . . a lakosokat ki kergetik és azokat s másokat lapáttal és egyik . . . elrettentik 5-öd . . . után megszűnnek.

Anno 1712

In hoc anno supra notato ősszel Szent Mihály nap tájban rettenetes sok számú sáska jöttek a havas alatt Udvarhelyen feljül által Marus szék felé menvén, annyira, hogy negyven napig éjjel-nappal mint a felhő sötétséggel mentek. Kik is ki menvén a Mezőségre, Besztercze vidékire, Kővár, Szathmár s egyéb ott való helyeken sok károkat tesznek és télre is ott rekednek. Ez jelenség után az 1712-dik esztendőben azon hol . . . re az tatár be üt, sok pusztitást, rablást, égetést teszen, kik ellen is az föld népe felkele . . . akkal együtt nagyobb részben ott vesz a borsai harc alatt.

Anno 1713.

Ebben az esztendőben történt ilyen dolog mense Februario Udvarhelyt egy pusztá házban nagy dörgetés, kiáltozás volt éjjel, senki nem láttatott, hanem hajgálások löttek sokakhoz; a többi között egy részeg ember bé menvén oda, hogy meglátná ő is, mi dolog legyen, arcul vágták, hogy az álla is leszakad.

Ismét. Ezen esztendőben, bőjtmás hóban Keresztur székben Enlakán a temető helyben nagy dobolás, sípolás hallatván, az faluból nagy sokan kifutván, oda iülvén valami tábori hadakozó emberek seregít jönni, semmi affélét nem találván s látván vagy hallgatván az dobolást, sípolást, egy pusztá búzaveremből az síp s dobszóval együtt nagy sebes for(gó)szél kijöve és az épületeket sok helyeken elhánta.

Ezután egy néhány nappal ismét a váraljai és pálfalvi erdön, határon hasonló dobolás, sípolás pus(ka)ropogás hallatott a . . . te nagy sebes . . . annyira, hogy az mezön, erdön levő munkálkodó emberek elrémülvén, arccal az földre borulván, kik térdre esvén imátkoztanak.

Ismét. In hoc anno 1713. mense Aprili Kolosváratt egy (— — — — —) vétkezvén hetedfél esztendős leánykájával, megégettetik.

Ismét. 4 asszonyi állat ugyan ott Kolosváratt egy . . . edgyik az másik — — — — — kik is megfogattván, edgyik — — — — — megégettetik.

Ismét. (Innen a 32. lap 11. sora s a 33. lap csak itt-ott, szavanként olvasható, de összefüggő szöveg nem állapítható meg.)

Közli: dr. Márki Sándor.

(Folytatjuk.)

A TEREMTÉS-MONDÁK.

Már az ős népek igyekeztek valamely magyarázatot adni a látható világnak előállításáról. Miből keletkeztek a világ és a világon levő dolgok? Mi vagy ki hozta létre? Nagyon eltérők e kérdésekre adott feleletek. Bemutatunk néhány mondát, melyek e kérdésekre akarnak feleletet adni.

1. *A busmanok mondája.* Ez azt mondja, hogy egy szöcskét üldöztek a tengeri macskák s az széttépte egy antilóp epe-hólyagját s abból lett a sötétség, de hogy újra világosság legyen, — a szöcské égbé dobta papucsát és ebből lett a hold. A nap pedig úgy foglalta el azt a helyét, ahol most áll, hogy mint férfi élt a földön és fénye a hónaljából sugárzott ki, de ez a fény csak a közvetlen környezetét világította meg s ezért az égbé dobták s onnan most mindenkre árasztja fényét. A tejútát például így magyarázzák: A busmanok előtt egy nép élt, akik sötétben kellett, hogy megtalálják útjokat, de egyszer „egy ravasz leány izzó hamút dobott az égre s ebből lett a tejút.“ „Bizonyos fényes csillagok“ pedig „emberekből és orosz-lánokból keletkeztek, melyeket egy másik leány gonosz pillantása kővé változtatott.“

2. *Az újhollandiak mondája.* A nap a struccmadár-forma állatnak, az emunak tojása, amely „az előbbi embereket“ az égbé dobta. A tejút pedig a korábbi földi lakók tüzeinek füstje. Néhol pedig „a hold a nap férje s a nap minden hónapban egyszer fölemészti.“

3. *A délaustráliaiak szerint* egy Muramura nevű jó szellem teremti a napot az emberek könyörgésére, mivel szükségük van melegére, hogy a gyors lábu Emu-struccot ellankassza. Az embereket is ez a Muramura nevű jó szellem teremti gyikokból. A gyikokat alakítja, formálja, mintázza, lábaitak újjakra osztja. Fület, orrot, szemet és száját mintáz arcukból. Megtanítja egyenesen állni, a hosszú gyik-farkat levágja és így aztán kész az ember, csak a nemeket kell még elkülöníteni.

4. *Az eszkimó az eget* a legmagasabb északi csúcson képzelettel nyugodni és forogni s a grönlandi úgy hiszi, hogy az ember az égből származott és aztán „ő nemzelte a görönggyel a nőt.“ Egy másik monda szerint „az első ember saját hüvelykujjából teremtette a nőt.“

5. *Az afrikai négek* mondája szerint az emberek kezdetben örökké éltek, de egyszer fennhéjázók lettek s ekkor a